

SEVGİNİN ŞİRİNİ, ACISI,

Düşüncənin poetik əks sədası Əbülfət Mədətoğlunun poetik kitabları haqqında düşüncələr

(Əvvəli ötən sayımızda)

Mətbuatda, xüsusilə, dövriyyədə olan qəzetlərdə işləyən söz-sənət adamları içi mən qarışıq bir yerə yığılanda, «ömrümüzü-günümüzü qəzetdə çürütdük», - deyirik. Bu «ömrünü-gününü qəzetdə çürüdən»lərdən biri də şair Əbülfət Mədətoğludur. Amma ömrümüzün-günümüzün mətbuatla bağlı olması, etiraf etməliyə ki, həm də bizi ayaqda saxlayır. Dəyərli oxucunun nəzərinə çatdırmaq istərdim ki, buradakı «ayaqda» sözü iki tərəfdən özünü təsdiqləyir. Birincisi budur ki, həmişə gərginlik altında olursan, zamanın səsinə əks-səda vermək üçün yazıya hazır, mün-təzir olursan. Bu da istər-istəməz düşüncə sistemini həmişə işlək vəziyyətdə saxlayır. Ədəbi-publisistik yazılar, xüsusilə, önə çıxır. Həyatın axarında gedən proseslərə kənardan durub baxmırsan. Özünü daim hadisələrin içində görürsən. İkinci tərəfi də var «ayaqda» olmağın. Çox vaxt sözü səni tapan mövzunun poetik qəlibində verməyə imkan olmur, vaxt çatışmazlığının təzyiqi altında vurnuxursan. Və bu da istər-istəməz Tanrının verdiyi istedadı vaxtın küləyinə verib onun ayaqları altında qalırsan. Qəzetdə işləyən vaxtını qəzetə üz tutmuş oxucuların ömrünə calamaq nə qədər şərəfdirsə, bir o qədər də artıq sərf olunan enerjidir. Daşınması ağır olan, bəzən çəkilməsi mümkünsüz olan yükdür. Uzun illərin təcrübəsinə güvənib deyirəm ki, bu sarıdan Əbülfət sanki mənim əkiz qardaşımdır.

Bütün bunlara baxmayaraq, iki daşın arasında olsa da, sözün könül qapımızı döydüyü məqamlarda onun da ovqatını ovutmağa çalışırıq. Və bu sarıdan Əbülfət mən deyərdim ki, daha çox fədakar və daha çox həssas və eyni zamanda daha çox dözümlüdür. Çünki bir-birinin arxasınca düzülen kitablar hansı hissələrin, həyəcanların, hansı gərginliklərin bahasına başa gəlir - bunu yetərincə anlayıram. «Döymək istədiyim qapılar» (2004) şeirlər kitabını «Vektor» nəşrlər evi çap edib. Kitabın annotasiya əvəzi qeydlərində müəllif məramını belə çatdırır: «Bu kitab dəyərli oxucularımın qapılarını açmaq üçün ilahidən qəlbimə dolan pıçıltılar-dualardı. Həmin dualarımı Sizlərə çatdırmaqda Böyük-lüyünü və köməyini əsirgəməyən professor Elçin İsgəndərzadəyə təşəkkürümü bildirirəm». Müəllifin təşəkkürünün mahiyyətində açıq görünən, başa düşülən mənanı da gələcəyin insanına çatdırmaq üçün bir az qabarıq vermək istərdim. Yazmaq bir bəla, yazdığını çap etdirmək ondan da bətdər bəla. Demək, «Döymək istədiyim qapılar»ı işıq üzünə çoxlarına dayaq durmuş elmi və ədəbi mühitdə yaxşı tanınan Elçin İsgəndərzadə çıxarmışdı. Əbülfətin bu kitabına toplanmış şeirləri əsas obrazına görə xarakterizə etmək olarsa, birinci «qan» obrazı önə çıxar. Və elə bu səbəbdən də bu kitabdakı əsas şeirləri - kitabın özək şeirlərini qanlı lövhələr də adlandırmaq olar; Şairin «Cəllad adamlar» adlandırdığı şeirinə öləri bir seyr bəş edər ki, bu şeirdən süzülən qanın qırmızılığını görəsən. Bir də ki, kim bilmir, cəllad olan yerdə qan da var.

Uzaqdan gələn bir kəsəm
Yol yorub, üzüb canımı.
Dillənib bircə söz desəm -
İçəcək, tökü b qanı -
Bu yad adamlar...

Şair o mühitdə özünü tənha hiss edir ki, mühiti yaradan adamlar onun ruhuna yad olur. Bu yadlıq özgəlik deyil, yağılıq yadlığıdır. Şairin istək və arzularının qabağına sədd çəkən adamların qurduğu müqavimət barısıdır. Şair beləsinin hüzzurunda kimliyini yaxşı bilir. Mənəvi cəhətdən bu yad adamlardan çox üstün və güclüdür. Amma bu ağır, bu yazıq mənəvi aləm

neyləsin ki, qarşıdakı hökmünü mənəvi ilə, fiziki zoru ilə yeridə bilir. Və belə mühitdə onun dillənib bircə söz deməsi bəş eləyir ki, qanını tökü b içsinlər. Şair üç bəndlik şeirinin ikinci bəndində lap zirvəyə qalxır. Oradan öz evinin içinə baxır. Gördükləri bəş eləyir ki, elə öz içindən alışı b yansı n. Müqayisə üçün yaxşı da obraz tapı b. İpəkqurdu obrazı. Onun evinin içini talayanlarla müqayisədə ipəkqurdu nə qədər günahsızdır. Çünki o təklikdə özünə məxsus olan evin içini talayır. Amma şairin gördüyü cəllad adamlar şairin də sakini olduğu yurdu talamaqları bir yana, hələ üstəlik taladıqları yurdu içində qədim dünyanın adam əti yeyənləri kimi qənimət bildiklərinin üstündə gülüb əylənirlər də:

Bəxtəvər ipək qurdları
Ölür evinin içində.
Çapı b-talayı b yurdları
Gülür evimin içində -
Cəllad adamlar...

Zirvədən gördüklərini gözlərinə yığı b ruhunda, varlığında dərddə, ələmə çevirən sənətkar bir çıxış yolu da axtarır. Bu zaman sanki ümitsizləşir. Dünyanın «yad-lar», yabançılar əlində oyuncu olduğunu görüb adamsızlığı, kömək-sizliyi üzündən sanki bütün ətrafını lənətlə damğalayır:

Düyünə düşüb düyünüm
Tay nəyə baxı b öyünüm?!
Arxam yox, köməyim yox -
Çax-çaxdı, qoymur üyünüm
Bu yad adamlar...

Əbülfət Mədətoğlunda dövrün üstünə yönəlik təcavüzlərinə qarşı dözü mü var. Əlbəttə, sənətkarın dözü mü olmasaydı, dövrünün caynaqları arasında çoxdan parça-tikə olardı. Bəzən təbiətin ilı q nəfəsinə, günəşin gülümsər gözlərinə aldanı b üzə çıxan çiçəklər elə ilk şaxtadanca qovrulub ütülür. Demək, zərif çiçək təbiətin qəddarlığına davamlı deyil. Ancaq şair üreyi, şair varlığı üstünə yeriyən ləşkər-ləşkər dərdlərin, dərddi gətirənlərin önündə mərdanə dayana bilir. Onun «Mənə tuşlanan güllə» şeiri şair iradəsinin gücünə, qüdrətinə həsr olunmuş nəğmədir. Və bu nəğmədə şairin öyüncü də oxucusunda xüsusi bir güvənc vardır. Bu mənəvi gücün ölməzliyinə, sarsılmazlığına olan güvəncdir:

Mənə tuşlanan güllə
Qaçmıram ki, qarşıdan.
Təkcə nişan al, millə -
Üreyimin başından.
Ömürün özü nişangah -
Aya, günə, saata.

Hər kəs könlündə bir ah -
Vida deyir həyata.

Zaman-zaman qorudum
İnamımı, dinimi.
Xəyanətə, yalana -
Öyrətmədim dilimi.

Oxunanda lirik mənin duyğularını gözəgörməz teleqraf telləri ilə oxucunun varlığına ötürən şeirlərin Vaqif Bəhmənli demiş istər-istəməz yaranma anı şeiri doğuran məqamı axtarırsan. Bu şeir hansı səbəbdən, hansı vaxtda yazılı b. Həyat insanlara hər şey verir. bölgünü isə insanlar özləri aparırlar. Və istər-istəməz «mənim, sənin» bölgüsündə biri daha çox qamarlayır, digəri aza sahib olur. İstər-istəməz az və çox arasındakı fərq tərəflərin münasibətində müəyyən gərginlik yaradır. Bəzən də olur ki, həyat hadisələri o qədər global karakter alır ki, bu zaman əsas hədəf bütövlükdə cəmiyyətin özü olur. İstər-istəməz şair mühitinin övladı olduğu üçün həyat hadisələrindən kənarda qalmır. Onun üçün fərqi yoxdur ki, cəmiyyət onu boğur, ya başqasını. Şair üçün cəmiyyətdə insanın təbiətinə təcavüz edən bütün hadisələr və hadisələri törədənlər lənətlənməlidir. Təbii ki, istər öz həyatında, istərsə də başqasının həyatında hiss elədiyi, duyduğu ağrırlar şairin varlığında filiz marten sobasında əriyib axan kimi qovrulur, maye alov kimi onun təbiətindən aşkara çıxmağa can atır və bu zaman təbii ki, söz yaranır. Əbülfət Mədətoğlunun düşüncəsinə görə (və bütün şairlərin, söz adamlarının təbiətinə görə) o, duyğularına biganə qala bilmir. Bu duyğuları dərdirnin övladı kimi seve-sevə ancaq min bir zillətlə dünyaya gətirir. Əgər Əbülfət Mədətoğlu deyirsə ki, «ömrün özü nişangah»dır. O, bizi inandıra bilir. Çünki onun sözünün rəngləri ilə onun şair varlığını görə bilir. Şair öz sözünə sədaqətdə sabitqədəm olursa, sözünü fədakar əsgər kimi döyüş önünə meydana çıxara bilirsə, bu onun söz ləşkərini idarə edə bilmək gücündən xəbər verir. Söz Əbülfət Mədətoğlunun inamıdır, dinidir. Mahiyyətə əqidəsidir. Bu əqidəyə arxa çevirmək ölçüyəcəlməz xəyanət olardı. Bu xəyanət yeddibəşli əjdaha kimi yalana öyrənmiş dildən güc alaraq onun özünü məhv edərdi. Bütün bunların hamısına Əbülfətdə şair dözü mü var. O, şirinlikdə acını, acılıqda şirinliyi görür. Həyat isə insanın bu acı və şirirlərin arasından göyərdir. Əbülfət özü yaxşı deyir ki, şirin və acının arasında göyərmək, bitmək var olmaq deməkdir, əgər bircə çimdik qayğı nı bu cəmiyyət əsirgəməsəydi. Kimsə Əbülfətin poeportretini görmək istəyirsə, onun istənilən kitabından təbii instklə istənilən şeirindən onun bu portretini görə bilər, şairin özünü tanıya bilər. Çünki onun poeziyasında portret cizgiləri çox qabarıqdır; nəinki zahiri tərəfi, həm də daxili ələmi bütün aydınlığı ilə göstərə bilir. Əbülfətin şeirlərində zahirən də olsa bir sızıltı var. Az qala gözle görünən kədər var, bu mistik məyusluq deyil. Bu düşüncəni, kədəri, möhnəti, ağrını yaradan tərəflərə diqqəti yönəldən görüntüdür. Başqa sözlə, Əbülfət Mədətoğlu nə qədər kədərdən və dərddən danışsa da, şair qüruru onu qədərincə özündə, sözündə qoruya bilir. Bir sözlə, Əbülfət Mədətoğlunun böyük davasının fonunda bircə çimdik ehtiyaca qayğının nə demək olduğunu başa düşmək olar.

Acılarda şirirlik
Şirirlikdə acı var.
Hər kəsin bircə çimdik -
Qayğı ehtiyacı var.

Mənə tuşlanan güllə
Mən ki, səndən qaçmıram.
Öz atəşim qaçırır -
Özümdən baş açmıram.

Mənə tuşlanan güllə
Üreyimi nişan al.
Sona çat s n atəşlə -
Cavabsız neçə sual.

Şeir lirik obrazın əsərin ədəbi qəhrəmanının, lap bir az da dəqiqləşdirsək, sənətkarın özünün mənəvi ələmini o qədər əhatəli, bütövlükdə təqdim eləyir ki, ayrı-ayrı ifadələri təhlilə çəkməyə dilim gəlmir. Sanki düşünürsən ümumi harmo-niyaya, zəngin ələmin, daxili mühitin ahəngdar rənglərinə xələl gələr. Şair sinəsinə tuşlanan gülləyə bələdçilik eləyir, "üreyimi nişan al" - deyir. Və bununla da cavabsız neçə sualın sona çatacağına da təminat verir. Amma bu sona çatan sualların qalmış cavabları şairin qələbəsidən soraq olaraq başımız üstündə dolandır.

Şairin qələm dostu istedadı ilə tanınan Zakir Fəxri Əbülfət Mədətoğlunun düşüncələrinə, xüsusilə, Qarabağ düşüncələrinə belə bir ümumiləşdirmə ilə münasibət bildirir: «Kitabını vərəqlədikcə gözlərim önünə çöllərə səpələnmiş, quru qarğıdan, adi pəlçiqdan özlərinə «ev» tikib yaşayan didərgin insanlar gəlir... Çəkənlər bilər bu ağrını... Bu ağrılarla bərabər Qarabağ boyda bütöv bir dərddin çadır-çadır, ürək-ürək, xırda-xırda bölünməyini də istəməzdim, çox kiçilir onda, fərd-fərd xırda hissələrə bölünüb əsəb-əsəb xərcənlir Qarabağ...» Zakir Fəxrinin bu düşüncələri istər-istəməz məni Əbülfət Mədətoğlunun daha bir şeirinin qapısına apardı: «Bu yol cəhənnəm yoludur». Şeirin acı təəssüratı adamı varından yox eləyir. Sanki insan bir anın içində söz meteorunun yanan odlı külçələri altına düşür. Və şair dayandığı yerin mənzərəsini elə gördüyü kimi verir:

Onsuz da yerim cəhənnəm,
Burda, ya orda - fərqi nə.
Çadırdə - dərddə çədənəm -
Heç kim də yanmır dərdimə.

Bu yol cəhənnəm yoludur,
Canım da oda dözümlü.
Mən gordan-gora köçürəm -
Yola salmayın hüznünü.

Yazıçı-publisist Akif Əli Əbülfət Mədətoğlunun ruhunda, varlığında daşdığı iztirabları onun misralarından duyduğu üçün də yazır: «Onun bu sərt misralarını oxuyan oxucu özünü şairin yerində hiss edərək üzünü İlahiyə tutub xitab etməyə bilmir: «İnsana da bu qədər zülm edərlərmi, İlahi?!» Gör sənətkar içində nələr çəkir, onu tərpədən nədir, titrədən nə?!. Gerçəkdən, bir sirli-sehirli dünyadır sənətkar ömrü, qəlb, dünyası... Onu duymaq, anlamaq özü ayrı bir sənətdir...» Akif Əli doğru deyir. Bircə onu əlavə ələmək qalır ki, bu cür münasibəti hər hansı bir oxucu Əbülfət Mədətoğlunun əksər şeirlərində duya bilər, göstərə bilər.

Əbülfət Mədətoğlunun «Döymək istədiyim qapılar» kitabında yuxarıda qeyd etmək istədiyim kimi adamı varından yox eləyən və təzədən yoxunu qaytarı b vara döndərən şeirlər çoxdur. Və biz də ancaq bir neçəsinə sözümüzədən ayna tutduq.

Əbülfət kitab-kitab özünün poetik sarayını qurmaqda davam edir. Bir vaxt Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə onun haqqında elə Əbülfətin yanğılarına müqabil bir yanğı ilə möhür vurub: «Əbülfət sözün əsl mənasında şairdi. Dərd yağır, Qarabağ fəryadı hıçqırır misralarından. Onu oxuyanda varımdan yox oluram, tüstüm təpəmdən çıxır, köz-köz olur üreyim. Bax, budur sənətin qüdrəti». Ustadımız doğru deyir. Əsl sənət qızıl külçəsidir, buz deyil ki, günəşdə əriyir. Qum deyil ki, küləkdə sovrula. Sözün yiyəsi var, sahibi var. Sözü duyan, sözü bilən onun sahibidir.

(Davamı var)